

3

RIJKELSE BEMDEN

Uit: B. Peters, G. Kurstjens & P. Calle. 2008. Maas in Beeld. Resultaten van 15 jaar ecologisch herstel. Gebiedsrapport 3: Zandmaas. Bureau Drift, Berg en Dal/Kurstjens Ecologisch Adviesbureau, Beek-Ubbergen

Riviertraject: Maasplassen
 Provincie: Limburg
 Gemeente: Beesel
 Stad/dorp: Rijkel
 Start natuurontwikkeling: 1996
 Eigendom: Staatsbosbeheer
 Oppervlakte: 20 ha land, 26,5 ha water
 Toegankelijkheid: vrij toegankelijk

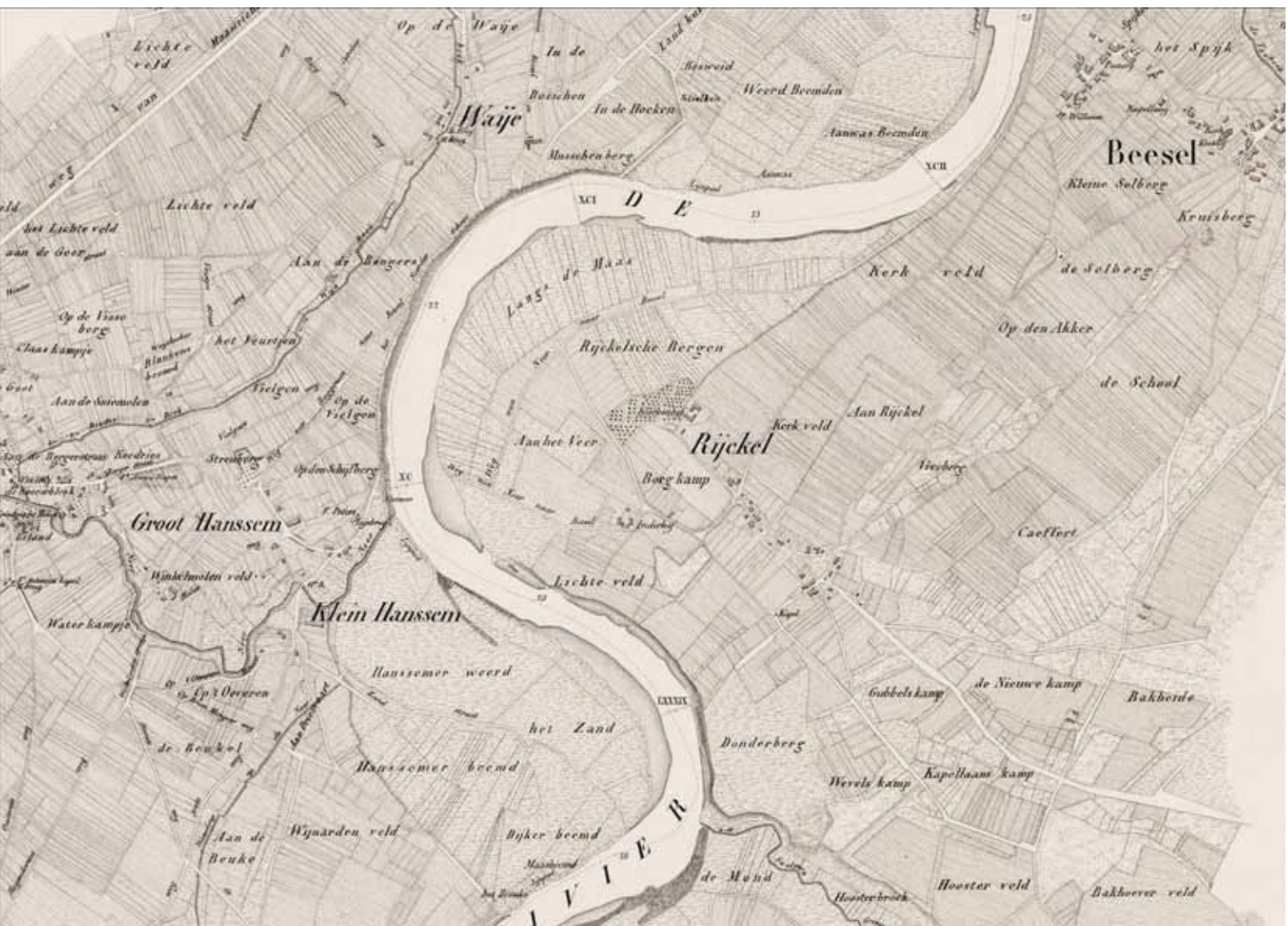
Soortgroep	Voor natuurherstel		Na natuurherstel		Beoordeling ontwikkeling
	Aantal bijzondere soorten (* = alle soorten)	waarvan op Rode Lijst	Aantal bijzondere soorten (* = alle soorten)	Waarvan op Rode Lijst	
Flora	10	3	28-42	15	
Broedvogels	11	5	19	6	
Dagvlinders *	?	0	21	0	
Libellen *	?	0	11	0	
Sprinkhanen *	4	0	8	2	
Overige groepen					Bever, Das, St. Jansvlinder

3.1 GEBIEDSBESCHRIJVING

Het natuurgebied Rijkelse Bemden bij het gehucht Rijkel is ontstaan door grootschalige grindwinning (figuur 3.1). Van oorsprong bestond het gebied uit twee laaggelegen terrassen (Langs de Maas en Rijkelsche Bergen) die grotendeels in gebruik waren als grasland. Nabij twee, nog bestaande boerderijen (Inderhof en Klerkenhof) lagen enkele akkers en een boomgaard. Tussen de Maas en de veerweg lagen rond 1800 vrij uitgestrekte grindeilanden en lage zandige rivierduintjes die in ieder geval tot 1900 extensief benut (begrasd) werden (figuur 3.2). Een klein deel van de oorspronkelijke terrasrand is nog intact, maar deze ligt momenteel net buiten het natuurgebied in de noordoosthoek.

In de zuidwesthoek van het gebied, nabij het veerpontje is rond 1950 al ca. 5 ha vergraven om grind te winnen. Deze gronden zijn daarna weer aangevuld t.b.v de landbouw (pers. med. N. Bongers). Bij het afsnijden van de Maasbocht bij de Donderberg in 1957 zijn de oevers van de rivier ter hoogte van Rijkel ook volledig vastgelegd. Tussen 1965 en 1985 is in fasen de huidige plas uitgebaggerd. De zuidwesthoek is later deels weer aangevuld met specie van de elektriciteitsmaatschappij. Na afronding van de grindwinning in 1985 zijn delen van de oevers van de plas vrij extensief benut (o.a. beweiding van paarden, hooiland) door lokale agrariërs, maar bemesting is achterwege gebleven. Hoewel er ook plannen zijn geweest voor de inrichting van de plas als recreatiegebied met o.a. een jachthaven, heeft het gebied uiteindelijk een natuurbestemming gekregen. Dit heeft in 1996 geleid tot de verkoop van de oevers en de plas van Aqua Terra aan Natuurmonumenten, die het later aan Staatsbosbeheer heeft doorgeleverd. In mei 1996 is op de landtong tussen de Maas en de plas gestart met natuurontwikkeling (Bossenbroek e.a., 2000) en in de loop van 1997 is ook de rest van de oeverzone van

Figuur 3.2 Topografische kaart uit 1849 (bron Gelderland Bibliotheek, Arnhem).

Figuur 3.1 Overzichtskaart van het onderzoeksgebied Rijkelse Benden.

Overzicht van oostelijk deel van de plas met op de achtergrond de molen De Grauwe Beer en de Musschenberg.

de plas onderdeel geworden van het natuurgebied.

3.2 INRICHTING

De volgende inrichtingsmaatregelen hebben plaatsgevonden:

- Aanleg van kleine en grotere eilanden in de oeverzone van de plas (1997)
- Plaatsing van rasters, klaphekken en poorten rondom de plas (1997).
- Aanleg van viertal poelen in de oeverzone van de plas aan de noordoostzijde (1997).
- Plaatsing wildrooster in weg naar veer (1998), dat vanaf het seizoen 1999 weer in gebruik is genomen voor wandelaars en fietsers.
- Uitvoering van het Proefbaggerbestek 2 tussen Swalmen en Beesel in het kader van het Project Zandmaas door De Maaswerken (1998-2001): daarbij is het zomerbed van de Maas verbreed en is de vrijkomende, onvermarktbaar specie van het gehele traject verwerkt in de oeverzone en lokaal ook in diepere delen van de plas van de Rijkelse Bemden. In het natuurgebied (de landtong) is het zomerbed in 2001 met ca. 40 m verbreed.
- Omdat naderhand bleek dat een deel van de gestorte specie niet volgens de juiste procedure is gestort, is deze in 2005-2006 opnieuw verwijderd en overgebracht naar een plas nabij de monding van de Neerbeek aan de overzijde bij Neer. In samenwerking met het Waterschap Peel en Maasvallei, de gemeente Leudal en de firma Kuypers is de Neerbeek verlegd en als natuurlijke beekmonding ingericht.
- Na de afronding van deze werkzaamheden is de invaart van de plas afgesloten met een ballenlijn om recreatievaart uit de Maas te voorkomen.

Restant van terrasrand richting de molen De Grauwe Beer bij Beesel-Ouddorp. Ook is links de met wilgenstruweel begroeide oude Maasloop zichtbaar. Deze zone is begrensd als toekomstig natuurgebied in aansluiting op de Rijkelse Bemden.

3.3 BEHEER

- Integrale jaarrondbegrazing met runderen in een dichtheid van ca. 1 dier per 2-3 ha.

- sinds enkele jaren wordt in een strook langs de rand van het terrein een zone afgemaaid omdat een belendende eigenaar moeite heeft de aanwezigheid van Jakobskruiskruid.

3.4 RESULTATEN

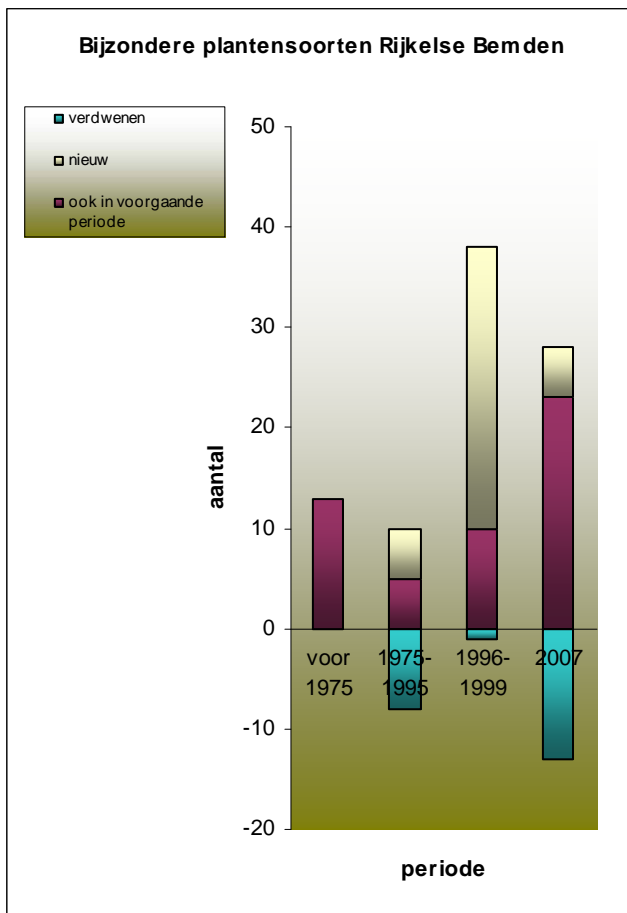
3.4.1 Flora

Situatie voor natuurontwikkeling (t/m 1995)

Van de flora van de periode voor de grindwinning is het volgende bekend. Van de terrasrand ten noordwesten van Rijkel (nabij boerderij Klerkenhof) is één opname bekend uit 1956 (Cohen-Stuart). Deze laat een soortenrijke stroomdalflora zien met Gewone agrimonie, Goudhaver, Grote tijm, Kattendoorn, Kleine pimpernel, Ruige weegbree, Smal fakkelgras, Voorjaarsganzerik en Zachte haver. De lijst vertoont veel overlap met die van het talud van de Donderberg.

Van de periode 1975 t/m 1995 zijn gegevens bekend uit 1985 (archief NHGL/FLORON) en 1990 en 1992 (provincie Limburg). Door de grootschalige afgraving is de soortenrijke steilrand bij Rijkel in de jaren '70 vrijwel geheel verdwenen. In 1992 zijn langs het restant van de terrasrand tussen de plas en de molen de Grauwe Beer Beemdtkroon, Gewone agrimonie, Grote pimpernel, Kruisbladwalstro, Moeslook en Rapunzelklokje gemeld (Dickhaut e.a., 1993).

Alleen Echte kruisdistel, Sikkelklaver, Stinkende ballote en Behaarde boterbloem worden nog gemeld rond de plas na afloop van de ontgrinding, maar dit beeld is niet geheel compleet. Naar schatting groeide er ca. 10 bijzondere soorten voor de start van de natuurontwikkeling. Net buiten het terrein in een oud stroomgeultje langs de Maas groeide de kwelindicator Waterviolier.

Figuur 3.4 Overzicht van de ontwikkeling van het aantal indicatieve plantensoorten in de Rijkelse Bemden in twee perioden voor natuurontwikkeling, in de periode 1996-1999 en in 2007.

Sinds natuurontwikkeling (1996-2007)

Mede door het extreme hoogwater van 1995 ontwikkelde vooral de landtong en de oostelijke steiloever zich vanaf de start van de natuurontwikkeling in 1996 tot soortenrijke deelgebieden. Van de uitgangssituatie in 1997 is een compleet beeld voorhanden (eigen gegevens) en daarnaast zijn gegevens bekend van Bakker (1996), de Provincie Limburg (1998) en het NHGL (1999). Van deze beginperiode zijn 34 indicatieve soorten bekend, waaronder 12 bedreigde soorten. Op de toen ruige landtong groeide o.a. Bermooievaarsbek, Bont kroonkruid, Gevlekte scheerling, Kleine kaardenbol, Lange ereprijs, Melige toorts, Slangenkruid, Smalle aster, Springzaadveldkers, Stinkende ballote, IJzerhard, Witte munt en Zomerfijnstraal. Lokaal langs de Maas en langs voormalige perceelsranden groeiden soorten als Echte kruisdistel, Grote pimpernel, Handjesgras, Sikkelklaver en Wilde marjolein maar ook Voorjaarsganzerik en Zandwolfsmelk. Bij de oostelijke steilrand stonden Gewone agrimonie, Grote pimpernel, Rapunzelklokje, Witte munt en Zacht vetkruid in klein aantal. In 1998 is er voor het eerst Kruisbladwalstro en Wit vetkruid aangetroffen. Langs de oever van het grindgat zijn (zeer) lokaal Bosbies, Rijstgras, Rode ogentroost, Voszegge en Witte waterkers gevonden. Rond de eind 1997 aangelegde poelen groeiden in 1998 Kleine rupsklaver en Gestreepte klaver. In 1999 is op de oostelijke oever ook Dwergviltkruid aangetroffen, maar de exacte locatie is onbekend (J. Klinckenberg).

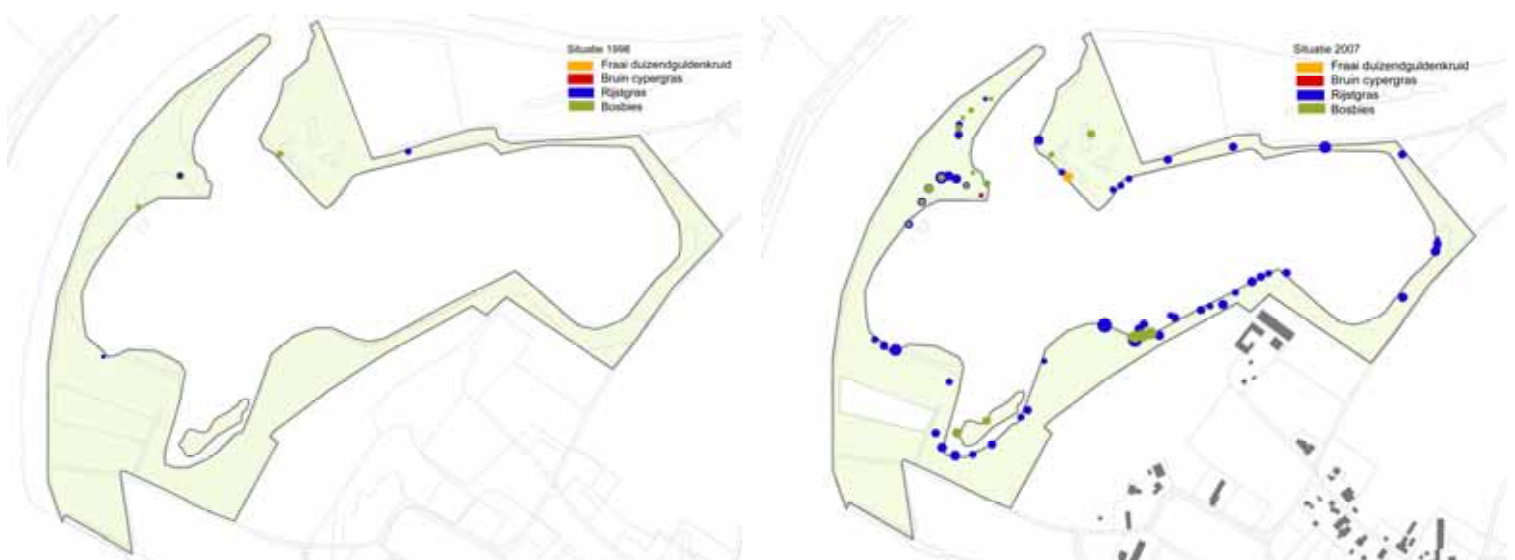
Rijke groeiplaats van Moeslook op een terrasrand net buiten het natuurgebied; de soort groeit intussen ook langs de oostelijke steilrand in het natuurgebied.

Sinds 1997 groeit de zeer zeldzame Zandwolfsmelk in de Rijkelse Benden.

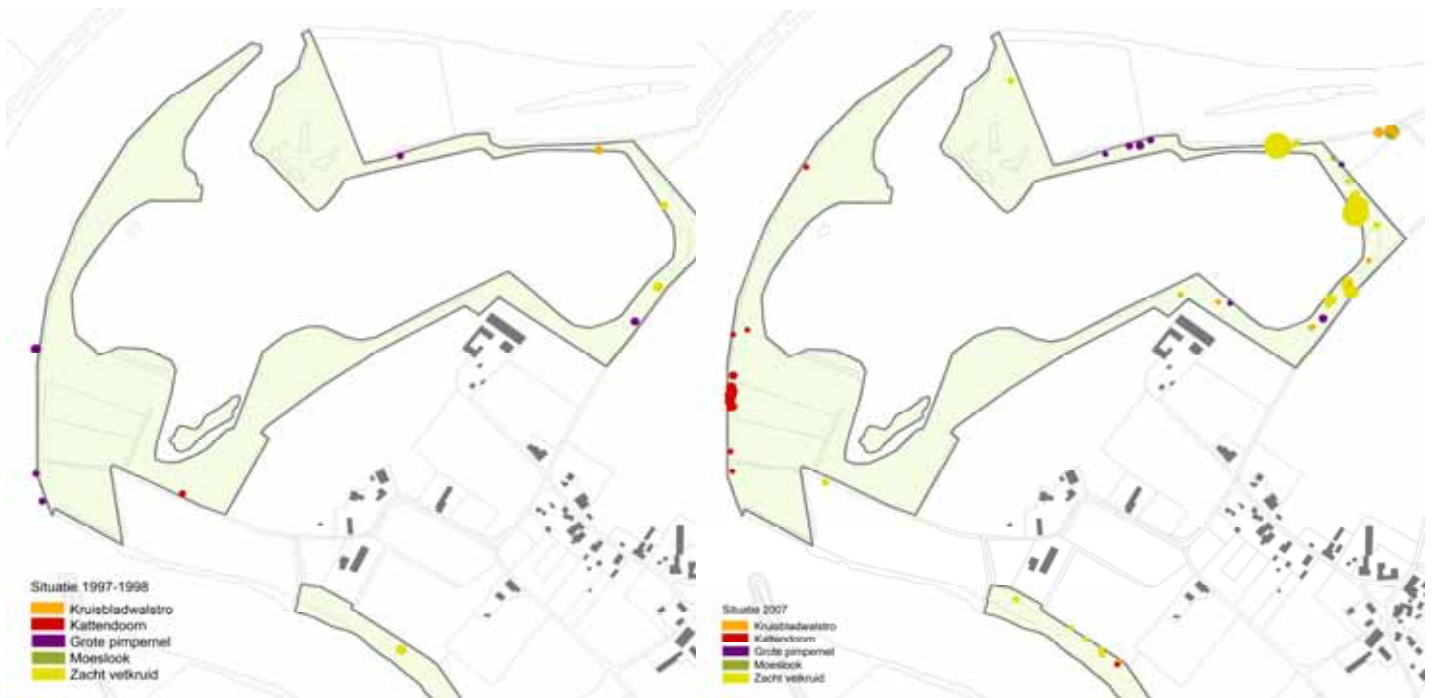

De grazige en ruige vegetatie op de landtong is tijdens het proefbaggerbestek in 2001 grotendeels teruggezet in een pioniersituatie. In 2004 is de landtong onderzocht i.v.m. de geplande sanering (afgraving) van een groot deel van deze gronden. Toen zijn twee nieuwe bedreigde soorten gevonden: Kleine ratelaar en Steenanjer.

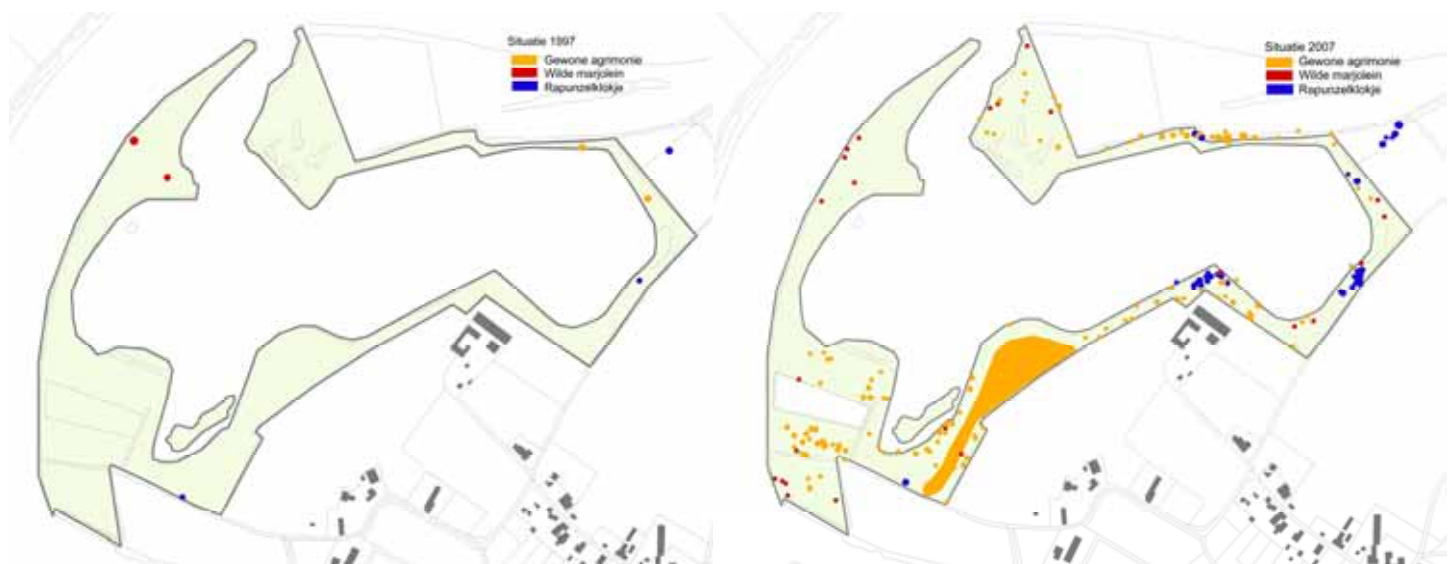
Het onderzoek in 2007 liet zien dat de totale soortenrijkdom enigszins is teruggelopen t.o.v. de beginperiode (figuur 3.3). Dit houdt vooral verband met de vergraving van de landtong waarbij ca. 10 soorten zijn verdwenen waaronder Gevlekte scheerling, Kleine kaardenbol, Kleine ratelaar, Slangenkruid en Steenanjer. Echter veel bijzondere soorten laten een forse groei in abundantie zien, waaronder Echte kruisdistel, Gewone agrimonie, Kattendoorn, Rapunzelklokje en Rode ogentroost. Op meer bescheiden schaal hebben Grote pimpernel, Kruisbladwalstro en Wilde marjolein zich uitgebreid (figuur 3.4).

Figuur 3.4a De verspreiding van Bosbies, Bruin cypergras, Fraai duizendguldenkruid en Rijstgras in 1998 en in 2007.

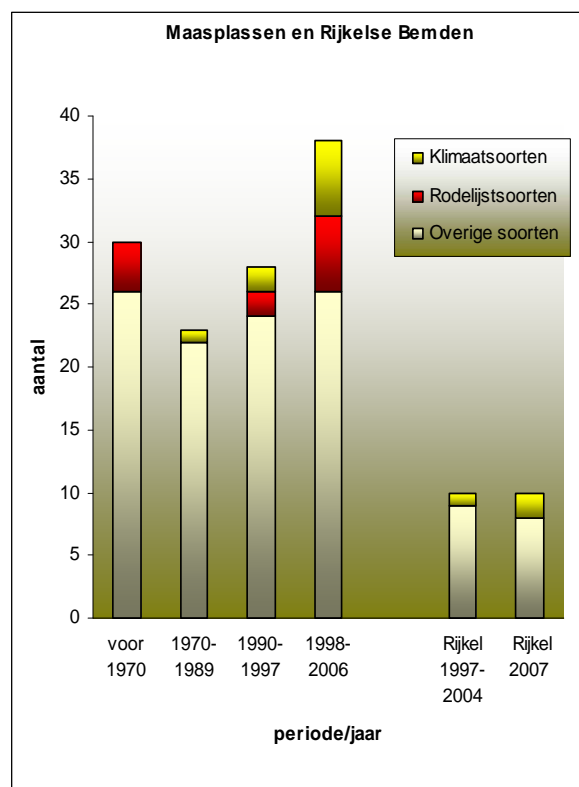
Figuur 3.4b De verspreiding van Grote pimpernel, Kattendoorn, Kruisbladwalstro, Zacht vetkruid en Moeslook in 1997/1998 en in 2007.

Figuur 3.4c De verspreiding van Gewone agrimonie, Rapunzelklokje en Wilde marjolein in 1997 en 2007.

Op de taluds aan de noord- en oostzijde van de plas is in het verleden pleistoceen zand vergraven. Hier treffen we lokaal een fraaie, droge pioniervegetatie aan met soorten als Zacht vetkruid, Ruw vergeet-mij-nietje, Rapunzelklokje, Virginische kruidkers, Geel walstro en Bonte wikke. Op twee plekken werd hier ook Weidehavikskruid gevonden. Deze taluds hebben de potentie om weer veel stroomdalsoorten van de oude, verdwenen terrasranden te herbergen. Nieuw aangetroffen soorten zijn een drietal kleine pioniers te weten Bruin cypergras, Borstelbies en Fraai duizendguldenkruid (langs de oever van de plas) en Bonte luzerne, Peperkers en Springzaadveldkers (op de landtong). Rijstgras groeit nu vrijwel overal langs de oevers waar dat in 1997 nog slechts zeer lokaal was. Voszegge is in 2007 waarschijnlijk over het hoofd gezien, daar de soort in 1999 vrij talrijk voorkwam. Geconcludeerd kan worden dat de floristische ontwikkeling van de Rijkelse Bemden voorspoedig verloopt en dat zich op grote schaal soortenrijke stroomdalgraslanden hebben ontwikkeld. Verwacht mag worden dat zich op de landtong een deel van de

Tabel 3.1 Voorkomen van indicatieve plantensoorten in de Rijkse Bemden				
Soort	Voor 1975	1975-1995	1996-1999	2007
Beemdkroon		*		
Behaarde boterbloem		*		
Bermooievaarsbek			*	*
Bonte luzerne				*
Bont kroonkruid			*	*
Bosbies		?	*	*
Bruin cyperaras				*
Dweravilkruid			*	
Fraai duizendguldenkruid				*
Gestreepte klaver			*	
Gevlekte scheerling			*	
Gewone aarimonia	*	*	*	*
Goudhaver	*			
Grote pimpernel		*	*	*
Grote tiim	*			
Ijzerhard			*	
Kattendoorn	*		*	*
Kleine kaardenbol			*	
Kleine pimpernel	*			
Kleine ratelaar			*	(2004)
Kleine ruusklaver			*	
Korenbloem			*	*
Kruisbladwalstro	?	?	*	*
Lange ereprijs			*	
Melige toorts			*	
Mierikswortel			*	*
Moeslook	?	*	*	*
Peperkers			*	*
Rapunzelklokje	?	*	*	*
Riistaras			*	*
Rode ogentroost			*	*
Ruige weegbree	*		?	
Sikkelklaver	?	*	*	*
Slangenkruid			*	
Smal fakkelgras	*			
Smalle aster			*	*
Sprinzadaveldkers			*	*
Steenanier			*	(2004)
Stinkende ballote		*	*	
Voorjaarsganzerik	*	?	*	
Voszegge			*	*?
Wilde marioline			*	*
Witte munt			*	*
Witte waterkers			*	
Wit vetkruid			*	*
Zachte haver	*			
Zacht vetkruid		?	*	*
Zandwolfsmelk			*	*
Zomerfiinstraal			*	*
Totaal	>9	>8	37	27

Figuur 3.5 Overzicht van het aantal soorten libellen langs de Maasplassen en in de Rijkse Bemden gedurende de tijd.

verdwenen soorten hervestigt mede onder invloed van rivierdynamiek en de afzetting van zaden tijdens overstromingen.

3.4.2 Broedvogels

Zowel in 1992 als 1998 heeft de provincie Limburg de Rijkse Bemden onderzocht op broedvogels. Daarnaast wordt het onderzoeksgebied samen met de Donderberg, de oude Maasarm en de Hanssummerweerd vanaf 1994 jaarlijks op broedvogels geïnventariseerd (broedvogelonderzoek Zuidelijk Maasdal).

Uit een vergelijking van de gegevens van 1992 en die van 1998 kan worden afgeleid dat het aantal territoria van Fuut, Grasmus en Graspieper flink is toegenomen.

Nieuw in 1998 waren territoria van Grauwe Gans (2), Nijlgans (1) en Kleine plevier (1). Knobbelzwaan en Patrijs die in 1992 nog met 2 territoria present waren, waren in 1998 afwezig. Van andere bijzondere soorten (o.a. Gele kwikstaart, Rietgors, Scholekster en Veldleeuwrik) bleven de aantallen min of meer constant.

Uit de gegevens van het Zuidelijk Maasdal is af te leiden dat de soortenrijkdom is toegenomen sinds het begin van de natuurontwikkeling. Watervogels waaronder Fuut, Grauwe Gans en Krakeend hebben geprofiteerd van de oeverontwikkeling met beboste eilandjes. Rondom de plas hebben vooral graslandsoorten (Gele kwikstaart, Graspieper, Veldleeuwrik) tegen de negatieve landelijke trend in geprofiteerd van de structuurrijke vegetatie. Talrijk zijn ruigte- en struweelsoorten als Grasmus en Rietgors, maar ook Braamsluiper en Spotvogel. Sinds 2000 heeft de Roodborsttapuit

zich in het gebied gevestigd. Cultuurvolgers als Geelgors, Patrijs en Steenuil handhaven zich in klein aantal in de directe omgeving van het gebied. Bijzonderheden die zijn vastgesteld zijn o.a. Kleine plevier (1-2) en Kwartelkoning (1 in 1998).

3.4.3 Libellen

Voor natuurontwikkeling

Er zijn geen historische waarnemingen bekend uit het archief van NHGL of EIS. Vóór de grindwinning was er ook weinig aanleiding om het gebied op deze soortgroep te onderzoeken daar oppervlaktewater, buiten de Maas zelf, ontbrak.

Sinds natuurontwikkeling (vanaf 1996)

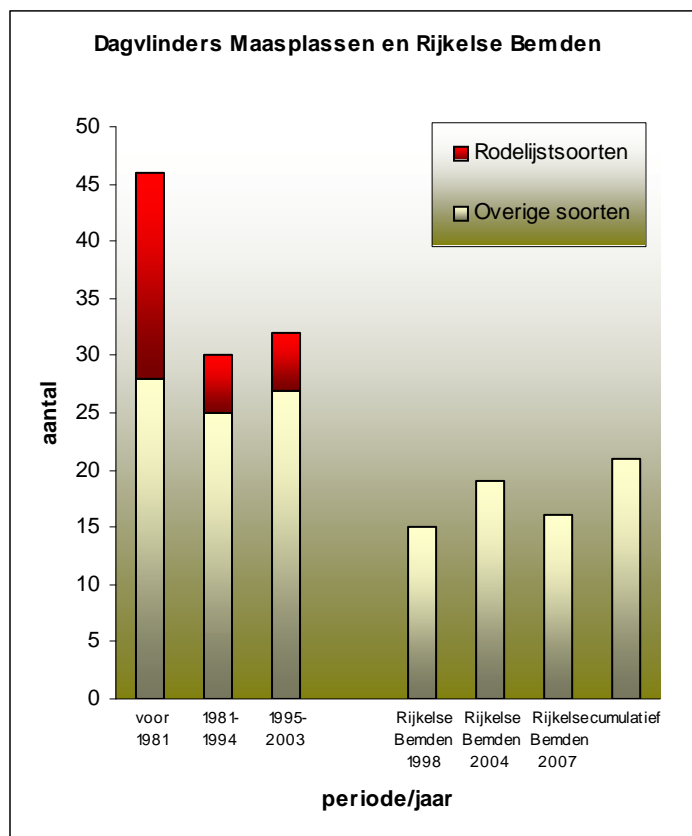
Gedurende de periode 1997-2004 zijn uit diverse jaren losse waarnemingen bekend. In 2004 is voor het eerst een compleet onderzoek verricht op de landtong en langs de oevers van de plas (Wortel, 2004). Er zijn toen 9 soorten gezien waaronder veel Blauwe breedscheenjuffers en Weidebeekjuffers in ruigten langs de Maas en Gewone oeverlibel, Kleine roodoogjuffer en Lantaarntje langs de plas. Ook is op 22 mei een Plasrombout gezien, die eveneens uit de plas afkomstig zou kunnen zijn.

Zandig talud aan de oostzijde met soorten als Virginische kruidkers, Zacht vetkruid en Bonte wikke.

Het onderzoek in 2007 bevestigt het bovenstaande beeld van de soortensamenstelling (figuur 3.5). Nieuw waren waarnemingen van Vuurlibel en Zwervende heidelibel (elk 1 ex.). De Vuurlibel is mogelijk afkomstig van de grote populatie in de Weerdbeemden. Plasrombout en Kleine roodoogjuffer zijn in 2007 niet gezien, maar omdat de Plasrombout vaak in een laag aantal voorkomt, met een vrij korte vliegtijd, kan hij gemist zijn.

Geconcludeerd kan worden dat de diversiteit aan libellen in Rijkel gering is door het gebrek aan variatie van de waterhabitats en het vrijwel ontbreken van waterplanten, zowel in de diepe plas als in de Maasoever. Dit in tegenstelling tot de nabijgelegen Asseltse plassen en Weerdbeemden; zie Calle e.a., 2007).

Figuur 3.6 Overzicht van het aantal soorten dagvlinders langs de Maasplassen en in de Rijkelse Bemden gedurende de tijd.

3.4.4 Dagvlinders

Voor natuurontwikkeling (periode 1970-1995)

Uit het archief van het NHGL zijn alleen enkele historische waarnemingen bekend van een aantal algemeen verspreide soorten.

Sinds natuurontwikkeling (vanaf 1996)

Zowel in 1998 als 2004 is het gebied goed onderzocht op dagvlinders. In 1998 zijn 15 soorten gezien waaronder Citroenvlinder en Landkaartje. Opvallend is het feit dat algemene graslandsoorten Bruin zandoogje en Icarusblauwtje niet worden opgegeven. Wel zijn enkele Oranje zandoogjes en Zwartsprietdikkopjes gezien.

In 2004 is de soortenrijkdom toegenomen tot 19, met een duidelijke groei van algemene (Bruin zandoogje, Icarusblauwtje) en minder algemene graslandsoorten (Koninginnepage en Gele luzernevlinder). Ook van twee soorten van ruige zoomvegetaties (Geelsprietdikkopje en Koevinkje) is in 2004 een exemplaar gezien.

In 2007 zijn 16 soorten gezien waaronder opnieuw veel graslandsoorten (Bruin en Oranje zandoogje, Gele luzernevlinder). Noemenswaardig zijn de grote aantallen Zwartsprietdikkopjes met een maximum van 150 ex. De twee bovengenoemde zoomsoorten van 2004 zijn echter niet gezien.

Geconcludeerd kan worden dat het gebied voor dagvlinders van redelijke betekenis is, hoewel zeldzaamheden nog ontbreken (figuur 3.6). Door het open karakter van het natuurgebied zijn struweel- en bossoorten momenteel afwezig. Op termijn mogen Bruin blauwtje en Hooibeestje worden verwacht, maar momenteel ontbreken nog bronpopulaties in de nabije omgeving. Voor het Donker pimpernelblauwtje liggen er ook kansen op langere termijn.

3.4.5 Sprinkhanen

Voor natuurontwikkeling (tot 1996)

Uit 1994 zijn 4 algemene soorten gemeld van de Rijkelse Bemden.

Sinds natuurontwikkeling (vanaf 1996)

Op grond van een uitgebreide inventarisatie in 1998 (Jansen & Fahner, 2000) zijn vijf algemene soorten gemeld uit het gebied (Bramensprinkhaan, Gewoon spitskopje, Grote groene sabelsprinkhaan, Krasser en Ratelaar). Daarnaast is in 1997 een Zuidelijk spitskopje waargenomen op de ruige landtong.

Het onderzoek in 2007 liet niet alleen zien dat het Zuidelijk spitskopje intussen vrij algemeen voorkomt (ca. 40 ex.), maar dat ook Gouden sprinkhaan (ruim 40 ex.) en Sikkelsprinkhaan (1 ex.) het gebied gekoloniseerd hebben. Door erosie en sedimentatie op de landtong was er dit jaar geschikt leefgebied voor de Blauwvleugelsprinkhaan maar ondanks gericht zoeken werd de soort niet aangetroffen.

3.4.6 Amfibieën

Tijdens onderzoek in 1998 en 2004 zijn enkele waarnemingen verricht waaronder een Bruine kikker op de landtong (1998), Gewone pad (1 ex.) en tiental Groene kikkers (complex) in 2004. In 2007 zijn een 40-tal Meerkikkers aangetroffen in de poelen op het oostelijk schiereiland. De grindplas zelf is nauwelijks geschikt voor amfibieën door het ontbreken van ondiepe oeverzones en de aanwezigheid van vis.

3.4.7 Vissen

Van de plas zijn geen specifieke visgegevens bekend. Alleen het voorkomen van Blankvoorn en Snoekbaars wordt gemeld (Wortel, 2004). In de Maas ter hoogte van het onderzoeksgebied zijn in de jaren '90 de volgende soorten gevangen (Archief NHGL t.b.v. vissenatlas): Baars, Barbeel, Beekforel, Bermpje, Blankvoorn, Brasem, Bruine dwergmeerval, Driedoornige stekelbaars, Giebel, Kopvoorn, Kroeskarper, Meerval, Pos, Rivierdonderpad, Riviergrondel, Snoek, Snoekbaars, Spiering en Zeelt.

3.4.8 Zoogdieren

Afgezien van de Das zijn er nauwelijks waarnemingen van bijzondere zoogdieren voor de start van het natuurontwikkelingsproject. Van de periode daarna zijn gegevens bekend uit 1998 en 2004 en die geven samen een goed en compleet beeld. De volgende meer bijzondere soorten zijn vastgesteld: Bunzing, Das, Dwergmuis en Wezel. Van de vleermuizen zijn Watervleermuis (talrijk), Gewone dwergvleermuis (enkele), Meervleermuis en Rosse vleermuis (beide één jagend exemplaar) bekend (Jansen & Fahner, 2000). Vleermuisonderzoek in 2004 liet zien dat enkele Laatvliegers het gebied ook ontdekt hebben. Het (algemene) voorkomen van Water- en Gewone dwergvleermuis kon in 2004 worden herbevestigd, maar dat van Meer- en Rosse vleermuis niet.

Onderzoek met vallen op de landtong leverde in 2004 vangsten op van algemene soorten als Bosmuis (talrijk) en Rosse woelmuis (enkele) (Wortel, 2004).

Recent heeft de bever het gebied gekoloniseerd. Vanaf 2006 zijn sporen en waarnemingen bekend en op 24 maart 2007 werd zelfs een volwassen dood dier aangetroffen (Dijkstra, 2007). Waarschijnlijk maakt de Rijkse Bemden onderdeel uit van een territorium waarvan de burcht zich in het talud van de Donderberg nabij de Swalmmonding bevindt.

3.5 WERKING VAN NATUURLIJKE PROCESSEN

3.5.1 Spontane ontwikkeling

Er is volop ruimte voor spontane vegetatieontwikkeling. Een kleine uitzondering hierop vormt het lokale hooibeheer met het oog op Jakobskruid.

3.5.2 Hydromorfologische processen

Overstromings- en sedimentatieprocessen krijgen in de Rijkse Bemden op redelijke schaal de ruimte. De oevers van de Maas zijn echter nog wel vastgelegd met breuksteen. Het grootste deel van de erosiekuilen en -geulen die waren gevormd tijdens het extreme hoogwater van 1995 zijn daarna weer aangevuld en ingezaaid omdat ze in het particuliere paardenweiland tussen het natuurgebied en de Dode Maasarm lagen. Verwerving van dit perceel is niet alleen van belang om de Rijkse Bemden te verbinden met het talud van de Donderberg, maar ook om dit erosieproces de ruimte te geven. Om zandsedimentatie op de rivieroever in het

natuurgebied te stimuleren is het verwijderen van breuksteen op de oever van de Dode Maasarm onderlangs de Donderberg van belang.

3.5.3 Begrazing

Het proces van natuurlijke begrazing komt in de Rijkelse Bemden goed uit de verf. Door de ruime aanwezigheid van buurpaarden is de inzet van paarden naast runderen niet aan de orde geweest, maar mogelijk kan dit op termijn veranderen.

3.5.4 Kwel

Langs delen van de plasoevers (vooral aan de noordoostzijde) treedt kwel vanuit hoger gelegen terrassen uit.

Procesbarometer

proces	ruimte voor processen
Spontane ontwikkeling	
Hydromorfodynamiek	
Begrazing	
Kwel	

Fraaie zandwaaier op de scheidingsdam tussen plas en Maas, voorjaar 2007.

3.6 CONCLUSIES

3.6.1 Natuurwaarden

Sinds 1996 verloopt de natuurontwikkeling rondom de plas Rijkelse Bemden voorspoedig. Vooral soorten die zijn gebonden aan landbiotoop, hebben zich goed ontwikkeld (stroomdal- en pionierflora, sprinkhanen). Soortgroepen van aquatische

milieus (libellen, waterplanten) blijven duidelijk achter, maar bij de herinrichting van het gebied is daar dan ook nauwelijks aandacht aan besteed.

De soortenrijkdom onder de planten is sterk toegenomen en onder de stroomdalplanten vormen Echte kruisdistel, Gewone agrimonie, Zacht vetkruid en Rode ogentroost grote populaties. Maar ook Grote pimpernel, Rapunzelklokje en Wilde marjolein hebben zich uitgebreid, terwijl Kattendoorn en Kruisbladwalstro zich hebben gevestigd. De vegetatie op de landtong met veel bijzondere pionier- en ruigtesoorten (Bermooievaarsbek, Bont kroonkruid, Springzaadveldkers) is deels bezig om zich opnieuw te ontwikkelen na vergraving in 2001 en 2005/2006. In de oeverzone van de plas staat zeer veel Rijstgras, maar plaatselijk ook pioniers als Borstelbies, Bruin cypergras en Fraai duizendguldenkruid.

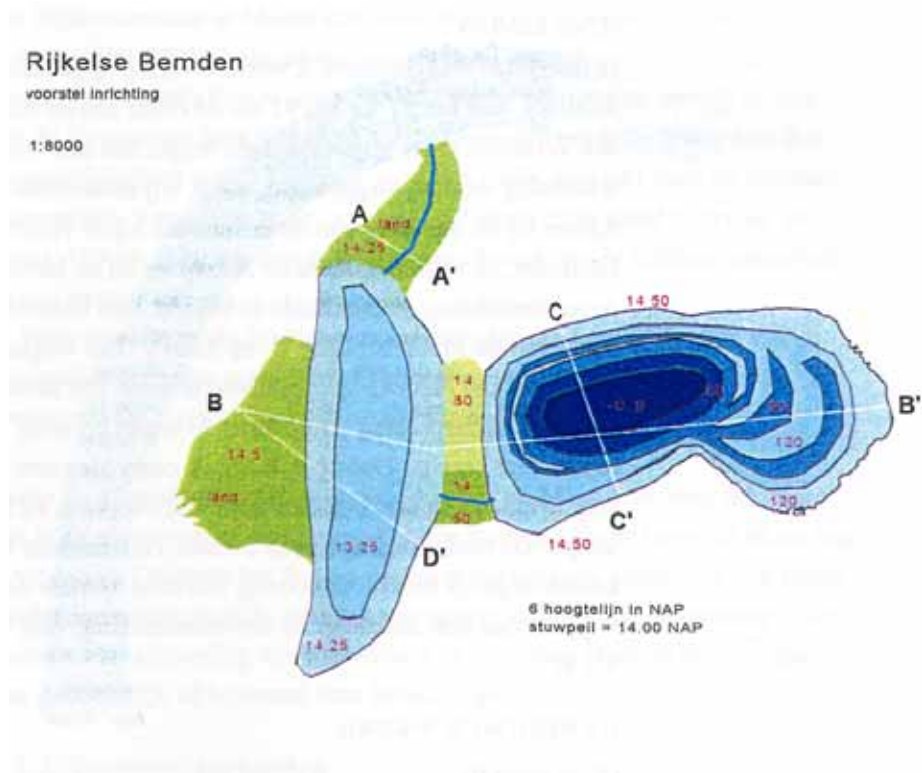
De soortenrijkdom en het aantal territoria van bijzondere broedvogels is na de realisatie van het natuurgebied duidelijk toegenomen. Vooral watervogels (Fuut, Grauwe gans en diverse soorten eenden) en graslandvogels hebben geprofiteerd. Het is daarbij opvallend dat soorten als Graspieper en Veldleeuwerik zijn toegenomen of zich goed handhaven tegen de negatieve landelijke trend in. Dagvlinders van bloemrijke graslanden (Gele luzernevlinder, Oranje zandoogje en Zwartsprietdikkopje) hebben sterk geprofiteerd van de natuurontwikkeling. Bedreigde soorten ontbreken nog, maar mogen op termijn verwacht worden. Ook de aantallen en de diversiteit aan sprinkhanen is toegenomen met o.a. veel Gouden sprinkhaan en Zuidelijk spitskopje. Andere interessante fauna die in het natuurgebied voorkomt, zijn St. Jansvlinder, Meerkikker, Bever, Das, Wezel, Laatvlieger en Watervleermuis.

3.6.2 Ideeën en aanbevelingen

- Verwerven van resterende EHS-gronden in en rondom het gebied zodat er op termijn een begrazingseenheid van ca. 40 ha ontstaat. Verwerving of evt. uitruil van de paardenwei tussen de Veerweg en de Oude Maasarm is van belang om aansluiting op het talud van de Donderberg en de Swalmmonding mogelijk te maken (Bossenbroek e.a. 2000).
- Verwijderen van stortsteen langs de landtong om de ontwikkeling van vrij eroderende oevers te stimuleren.
- Verwijderen van stortsteen langs de oude Maasarm ter hoogte van de Donderberg om erosie en zandsedimentatie in de Rijkelse Bemden te stimuleren.
- Uitgraven van voormalige Maaslopen op het schiereiland tussen de invaart en de molen de Grauwe Beer, mede om extra ruimte te creëren voor hydraulische verruwing door ruigte- en bosontwikkeling in het natuurgebied.
- Versmallen van de huidige brede invaart van de plas tot een smalle (kwel)geul, evt. door aanleg van zandlobben zoals bij de Asseltse Plassen.
- Opsplitsen van de bestaande grote plas in een dieper, door kwel gevoed oostelijk deel met een overloop naar een (ondieper) bij hoogwater meestromend westelijk deel (zie figuur 3.7) (Helmer e.a. 1999). Het optimaliseren van kwel kan vooral winst opleveren voor moerashabitats, libellen en vissen.

De steilwand van Neer in 2005 – voor de kap van het hellingbos in 2006/2007 - met rechts natuurgebied de Rijkelse Bemden.

Figuur 3.7 Inrichtingplan voor herinrichting van plas Rijkelse Bemden met riffen in oostelijk deel en hoogwatergeul in westelijk deel (uit Helmer e.a. 1999).

De Rijkelse Bemden vanaf de steilwand van Neer.

